

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М. П. ДРАГОМАНОВА

ЗАЛІСЬКИЙ Анатолій Андрійович

УДК 373.6: 17.023.31

**ФІЛОСОФСЬКО-СВІТОГЛЯДНІ ОСНОВИ ТРУДОВОГО
НАВЧАННЯ ТА ВИХОВАННЯ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ В СИСТЕМІ
РИНКОВИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ**

09.00.10 – філософія освіти

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філософських наук

Київ – 2009

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі соціальної філософії та філософії освіти Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник – доктор філософських наук, професор, академік АПН України
Андрущенко Віктор Петрович,
Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, ректор.

Офіційні опоненти: доктор філософських наук, професор
Огнев'юк Віктор Олександрович,
Київський міський педагогічний університет імені Б.Д. Грінченка, ректор;

кандидат філософських наук, доцент
Джура Олександр Дмитрович,
Бурштинський енергетичний коледж
Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу, директор.

Захист відбудеться «05» червня 2009 року о 14.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.053.16 Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

Автореферат розісланий «30» квітня 2009 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Н.В. Крохмаль

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження філософсько-світоглядних основ трудового навчання та виховання сучасної молоді обумовлена зміною системи трудових відносин, що формуються в контексті ринкових трансформацій, а відповідно й духовно-моральних пріоритетів, що їх супроводжують і визначають. Ринок диктує власні „правила гри”, багато в чому відмінні від тих, які домінували в системі традиційної та адміністративно-командної економіки.

Радянська школа в свій час розглядала трудове навчання як рівноцінну складову поряд з розумовим, моральним, естетичним, фізичним та іншими складовими загальної системи навчання та виховання особистості. Його сутність складало поєднання формування у дітей та молоді певного комплексу трудових вмінь і навиків з тими чи іншими формами професійної орієнтації. Людина готувалась до трудового життя. Тому домінантними моральними орієнтаціями були ідеї трудового способу життя, трудової моралі, трудових цінностей. Характерно, що ідеї трудового виховання органічно поєднувались з вихованням колективістським: людина не тільки має навчитись працювати, а працювати, насамперед, в колективі, спільно з іншими, тобто колективним чином. „Колективність” означало ні що інше, як роботу разом, готовність прийти на допомогу товаришу, дисциплінованість, відповідальність за себе і за колектив, почуття відповідальності за якість і ефективність своєї праці перед колективом.

Головна лінія філософії трудового виховання особистості проходила через перетин площин: праці творчої й праці суспільно корисної, самовідданої на благо держави і суспільства.

Ринкові стосунки, що складаються, формують дещо іншу філософію ціннісних орієнтацій, загалом, філософію трудового навчання та виховання, зокрема. На відміну від традиційної та командної економіки, модель ринкової економіки (економіки вільного підприємництва) передбачає невтручання держави в економічне життя суспільства; наявність розгорнутої приватної власності та конкуренції; ціни як регулятора виробництва; самовизначення особистості, орієнтація на власні інтереси та прийняття індивідуального рішення. Зрозуміло, „ринкова економіка” є певним ідеальним зліпком реальності. Абсолютне невтручання в економічне життя суспільства не може собі дозволити жодна держава світу. Мова тому має йти, скоріш, про змішані моделі економіки. Однак, наш аналіз, що ставить за мету виявити зміну філософії підготовки особистості до праці в системі ринкових відносин, має розгортатись на „ідеальній моделі” ринкової економіки, з урахуванням тих особливостей, які виявляються в українському трансформаційному суспільстві.

Отже, приватна власність, невтручання держави, конкуренція, індивідуальне рішення і ціна – ось первинні величини, які обумовлюють нову філософію трудового навчання і виховання молоді в сучасних умовах. Які виклики до людини та її праці формує ринкова економіка і якої життєвої

філософії вона потребує; які цінності в цій філософії є провідними, а які похідними; як співвідноситься в ній суспільні та індивідуальні інтереси; на формування яких цінностей трудової життєдіяльності особистості має бути спрямований наш виховний вплив? Необхідністю пошуку відповідей на ці і ряд інших запитань, актуальних і невідкладних для українського суспільства, насамперед, обумовлено вибір теми і спрямованість дисертаційного дослідження.

Ступінь наукового опрацювання проблеми. Означена проблема тією чи іншою мірою досліджувалась як зарубіжними, так і вітчизняними науковцями та педагогами-практиками. Вперше ідеї трудового виховання („трудової школи”) були висловлені знаменитими соціалістами-утопістами Т.Мором і Т.Кампанеллою. Розглядаючи загальну працю всіх як одну з провідних характеристик майбутнього суспільства, великі утопісти обґрунтували систему підготовки дитини до праці, залучення їх до посильної роботи. Ця думка посилюється роботами Я.Коменського, Ж.-Ж.Руссо, А.Кондорсе, А.Лавузьє, І.Песталощі, Р.Оуена, Ш.Фур’є, А.Сен-Симона, В.Вейтлінга, ряду інших мислителів та педагогів.

Дещо в іншому ракурсі – в частині обґрунтування ролі ручної праці у трудовому вихованні особистості – звернулись С.Армстрон, Є.Шенкендорф, І.Гетце, О.Зейнінг, Н.Касаткін, У.Цигнеус та ін. мислителі. В контексті формування трудових навиків у майбутнього найманого працівника означену тему розробляли Г.Кершенштейнер, ряд інших представників педагогіки ХІХ – початку ХХ століття. Під кутом зору розгляду трудового виховання як педагогіки діяльності до неї звертались Г.Венекен, Ф.Гансберг, Л.Гурлітт, Дж.Дьюї, К.Ланге, В.Лай, Г.Шаррельман та інші представники так званого нового виховання.

Значний внесок у формування філософії трудового навчання та виховання особистості внесли В.Белінський, М.Добролюбов, А.Герцен, Д.Писарев, К. Ушинський, М.Чернишевський.

Ряд цікавих моментів філософії трудового виховання, зокрема, ролі праці в становленні людини та формуванні особистості, значення політехнічного навчання, поєднання навчання з продуктивною працею особистості, подолання розриву між розумовою і фізичною працею тощо підняли в своїх працях К.Маркс, Ф.Енгельс, В.Ленін, Г.Плеханов, Н.Крупська, А.Луначарський, інші представники марксистсько-ленінського напрямку – П.Атутов, П.Блонський, С.Моложавий, Л.Новікова, Е.Шимкевич, А.Пискунов, В.Поляков, І.Свадковський, Л.Синицький, А.Фортунатов та ін.

Своєрідну філософію трудового навчання (підготовки людини до праці та виховання такої риси характеру, як працьовитість) розробив український мандрівний філософ Г.Сковорода.

В українській педагогічній та філософській літературі ідею трудового навчання розгортали також А.Макаренко та В.Сухомлинський.

Серед сучасних вітчизняних педагогів та філософів цієї теми торкались В.Андрущенко, А.Вихрущ, В.Гусев, А.Дьомін, В.Журавський, М.Корець,

В.Кремень, В.Кузь, В.Луговий, В.Огнев'юк, В.Мадзигон, В.Сидоренко, М.Скаткін, Д.Тхоржевський, П.Яковишин та інші дослідники.

Разом з тим, ми не маємо достатніх підстав вважати означену тему вичерпаною й обґрунтованою в достатній мірі. Ринкові відносини в Україні лише складуються. Досвід минулих століть – як вітчизняний, так і зарубіжний – має історичний характер. Покладатись на нього, черпати з нього головні ідеї можна лише частково. Існує низка проблем, на які відповідей у відомій нам літературі ще немає. До них, зокрема, відносяться такі питання, як світоглядно-філософські цінності трудового навчання та виховання; еволюція філософських пріоритетів трудового навчання та виховання на теренах колишнього СРСР; перехід до ринкових умов організації праці та проблема становлення нової філософії трудового навчання та виховання молоді; ринкова мотивація трудового навчання та виховання особистості; потреба в професіоналізмі та його зрощування засобами трудового навчання та виховання; зміна моральних пріоритетів у трудовому вихованні особистості; основні тенденції зміни філософсько-світоглядних засад трудового навчання та виховання молоді в контексті викликів ринку та постіндустріального розвитку суспільства; філософія трудового навчання і виховання в сучасній школі як ідеал і реальність тощо. Актуальність та недостатня розробленість проблеми обумовили її вибір як предмет нашого самостійного теоретичного аналізу.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Загальний напрям дисертаційної роботи пов'язаний з темою дослідження кафедри соціальної філософії та філософії освіти Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова „Філософські засади єдності гуманітарних, природничих і технічних завдань в освіті сучасного вчителя” (затверджено наказом МОН України № 732 від 27 жовтня 2006 р. та рішенням Вченої ради Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова від 22 грудня 2006 р., протокол № 5). Тема дисертації затверджена на засіданні Вченої ради Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (протокол № 10 від 26 квітня 2007 р.).

Метою дисертаційного дослідження є виявити та проаналізувати філософсько-світоглядні основи трудового навчання та виховання сучасної молоді в системі ринкових трансформацій в сучасній Україні.

Досягнення поставленої мети вимагає виконання наступних **дослідницьких завдань**:

- аналіз дослідницької літератури та методологічних підвалин щодо розробки тематики;
- вивчення філософських пріоритетів трудового навчання та виховання на теренах колишнього СРСР;
- аналіз переходу до ринкових умов організації праці та проблема становлення нової філософії трудового навчання та виховання молоді;
- аналіз ринкових викликів до праці, трудового навчання та виховання молоді;

- вияв та дослідження основних тенденцій зміни філософсько-світоглядних засад трудового навчання та виховання учнівської молоді в контексті викликів ринку та постіндустріального розвитку суспільства;

- основні суперечності трудового навчання та виховання в сучасній школі, засоби їх подолання;

- аналіз філософії ринкової самореалізації особистості.

Об'єктом дослідження є трудове виховання сучасної молоді.

Предметом дослідження є його філософсько-світоглядні основи в системі ринкових стосунків, що складуються.

Методи дослідження. Методологічну основу дослідження становлять загальні принципи наукового пізнання. Для вирішення поставлених завдань і перевірки гіпотези використовувалися як теоретичні, такі емпіричні методи дослідження, які взаємно доповнювали та перевіряли один одного, зокрема, порівняльно-історичний аналіз наукової літератури, навчальних програм і нормативної документації з питань трудового навчання; системний та функціональний аналізи, порівняння, класифікація, систематизація і узагальнення теоретичних і експериментальних даних; теоретичне моделювання трудового навчання і технологій виробництва на всіх освітньо-кваліфікаційних рівнях. В дослідженні використовувались також методи системного аналізу і аналогій, історизму, єдності теорії та практики, герменевтики та діалектики.

Дослідження базується на нормативних документах в галузі освіти (Конституції України, Указах Президента України, що стосуються освіти, Законах України „Про загальну середню освіту”, „Про вищу освіту”, Державній національній програмі „Освіта. Україна XXI століття”, Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті).

Джерелознавчу базу дослідження склали філософська, педагогічна, культурологічна література з проблематики, що вивчається; узагальнення публікацій у засобах масової інформації; матеріали засідання колегії Міністерства освіти та науки України, а також доступні нам звіти ряду закладів освіти.

Наукова новизна дисертації полягає у розкритті особливостей впливу освіти на процес трудового навчання та виховання в системі ринкових і демократичних перетворень, українського державотворення і глобалізації, визначенні напрямів модернізації освіти в контексті посилення її орієнтаційного та виховного впливу на особистість.

В рамках проведеного дослідження обґрунтовано наступні положення, що розкривають логіку та авторську концепцію й виносяться на захист:

- визначено, що основу філософії трудового навчання та виховання в колишньому СРСР становили загальні принципи організації життєдіяльності на засадах соціалістичних орієнтацій; домінантними з них були працелюбство як основна моральна установка, колективізм, дисциплінованість, відповідальність за себе і за колектив, почуття відповідальності за якість і ефективність своєї праці перед колективом;

- доведено, що радикальні трансформації суспільного виробництва та

життєдіяльності людей, в основі яких знаходяться процеси формування ринкових відносин, владно диктують необхідність переходу до нової філософії підготовки людини до життя, трудового навчання та виховання молоді; ця філософія має формувати відповіді на виклики ринкового способу життя, що утверджується в Україні;

- обґрунтовано, що домінантними принципами цієї філософії є положення щодо пріоритету (і недоторканості) приватної власності, невтручання держави у справи бізнесової діяльності, вільна конкуренція, індивідуальне рішення і регулятивна спроможність ціноутворення; означені пріоритети входять у свідомість та поведінку особистості такими величинами, як прагматизм, самостійність, індивідуальне прийняття рішення, власна ініціатива і персональна відповідальність, визначають її ставлення до життя та праці;

- доведено, що ринкові відносини суспільної та індивідуальної моралі, працелюбства та відповідальності особистості не відмінюють, вони лише змінюють їх сутність, приводять у відповідність з сучасними життєвими реаліями; перехідний період формує ряд суперечностей, розв'язання яких знімає напругу між суспільними та індивідуальними інтересами, батьками та дітьми, дорослими та молоддю, багатими верствами населення та бідними;

- визначено, що нова філософія трудового навчання та виховання потребує зміни змісту та технологій цього процесу, підготовки майбутніх вчителів трудового навчання та технологій виробництва.

Теоретичне значення дисертації полягає у розкритті змісту філософії трудового навчання та виховання сучасної молоді, що формується та впроваджується в практику під впливом ринкових трансформацій.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що його висновки дозволяють внести уточнення в навчальні плани та програми науково-технічної та технологічної освіти вчителів; на його основі можна підготувати спеціальний курс трудового навчання та виховання молоді, організувати перепідготовку вчителів трудового навчання та керівників закладів освіти.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження доповідались автором на засіданні кафедри соціальної філософії та філософії освіти Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, на ряді міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях та семінарах, а саме: Міжнародній науково-практичній конференції „Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології” (м. Київ-Рівне, 2007); Міжнародному науково-практичному семінарі „Інноваційна освіта для XXI століття” (м. Київ, 2007); Міжнародній науково-практичній конференції „Духовна спадщина Лівобережної України: соціально-філософський зміст природи, суспільства, релігії та освіти” (м. Київ, 2007); Міжнародній науковій конференції „Четверті юридичні читання: правовий аспект трудового навчання сучасної молоді” (м. Київ, 2008). Результати дослідження пройшли апробацію при вирішенні ряду змістовних та організаційних проблем діяльності Управління освіти Чернігівської обласної державної адміністрації.

Публікації. Основні положення дисертаційного дослідження викладені у 3-х фахових виданнях ВАК України з філософських наук.

Структура дисертації. Відповідно до мети та завдань дослідження робота складається із вступу, чотирьох розділів, висновків та списку використаних джерел (211 позицій). Загальний обсяг дисертації – 180 сторінок, із них основна частина дисертації – 159 сторінки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДОСЛІДЖЕННЯ

У „**Вступі**” обґрунтовано актуальність проблеми, з’ясована ступінь її опрацювання у зарубіжній та вітчизняній науковій літературі, визначено методологічні підвалини, об’єкт та предмет дослідження. Сформовані положення, що визначають наукову новизну дослідження та виносяться на захист. Визначено основні методи і джерела дослідження, теоретичне та практичне значення дисертації.

У першому розділі – „**Трудове навчання та виховання в школі: філософія становлення та історична генеза**” аналізується наявна наукова література та актуальні, гостро дискусійні проблеми означеної тематики. Огляд літератури, напрацьованої з теми трудової підготовки за останні десятиліття у вітчизняній науці дозволяє зробити два попередніх висновки. По-перше, проблема трудової освіти стала значно більш ретельно і активно розробляється у вітчизняній літературі. По-друге, лівова частка літератури з цього питання належить психологам та педагогам.

Історію та розвиток трудової підготовки учнів загальноосвітніх шкіл до 1917 року вивчали І.Карель, М.Корф, Н.Крупська, С.Левітін, К.Сент-Ілер, Г.Соломін, К.Ушинський, В.Фермановський, К.Цируль, К.Янжул та ін.

Особливо активно вивчалось це питання на початку 20-х років. Праці С.Ананьїна, Ш.Ганелїна, О.Красновського, Б.Райкова, М.Рубінштейна, Л.Синицького, О.Фортунатова, М.Чехова, В.Шульгіна збагатили педагогічну теорію і практику.

На початку 50-х років питання історії трудової підготовки учнів повертається на сторінки періодичних видань і продовжує активно обговорюватися до наших днів. Дослідження Д.Аксьонова, С.Аббасова, М.Алпатова, О.Веселова, Р.Доватора, Є.Дніпрова, Г.Іванової, М.Калугїна, Г.Корнетова, Л.Ліферова, О.Піскунова, Ю.Плотнікова, К.Салімової, В.Хрустальнової, І.Чувалова, С.Шабалова, Є.Яндовського дозволили дати глибоку характеристику особливостей трудового виховання в дореволюційній школі.

Українські вчені С.Бабишин, В.Борисенко, І.Бугаєвич, О.Дзевєрін, М.Заволока, І.Зайченко, Н.Калениченко, М.Коваль, О.Кондратюк, С.Литвинов, Т.Мацейків, О.Машталер, Б.Мітюров, В.Савинець, Д.Сергієнко, Б.Смаль, Д.Сметанін, М.Стельмахович, Є.Сявавко, Д.Тхоржевський, Д.Ярмаченко, М.Ярошенко аналізували різноманітні аспекти історії національної педагогіки.

Трудове навчання школярів як підсистему найбільш повно досліджував В.Поляков. Великий внесок у дослідження проблем трудової і загальної освіти був зроблений ученими І.Андрієвським, Ю.Бабанським, Н.Весселем, М.Даніловим, В.Ледньовим, І.Лернером, А.Макаренком, І.Песталоцці, Ж.-Ж.Руссо, М.Скаткіним, К.Ушинським, С.Шацьким.

Дидактичні проблеми трудової і політехнічної освіти розробляли багато учених, серед яких І.Атутов, Ц.Батишев, А.Новідав, В.Поляків, А.Сазонов, М.Скаткін, Н.Томін, П.Ченцов.

Вивченню питання ставлення молоді до праці присвячені численні роботи філософів, соціологів, психологів, серед них В.Афанасьєв, Л.Льовітов, В.Мальцев, В.Новіков, А.Орлів, Е.Фетісов, які ще в кінці 80-х рр. помітили тенденцію до зниження значущості суспільно корисної і колективної праці, погіршення трудової дисципліни, виникнення групового егоїзму, ними були виділені основні чинники негативного ставлення людей до праці.

Різну мотивацію трудової діяльності як чинника формування якостей і поведінки особи досліджували багато психологів: В.Асєєв, Л.Божовіч, Л.Виготській, Л.Гордон, Е.Кузьмін, А.Леонтєв, А.Петровській, С.Рубінштейн, А.Смірнов, Ю.Сокільників, Б.Теплов, В.Тюхтін.

Проблемам виховання, у тому числі і трудового, були присвячені дослідження Е.Васильченко, В.Ільїна, А.Козлова, М.Котіна, С.Матушкіна, В.Попова, І.Сасової, Н.Томіна, Т.Фрідман, П.Щукіної та інших. Питання інтеграції загальної і професійної освіти розглядалися Ц.Батишевим, Г.Ібрагімовим, Ю.Тюнниковим, В.Максимовою, А.Усовою, П.Ерднієвим, Н.Яковлевою та іншими.

Треба зазначити, що протягом тривалого часу проблема трудового виховання знаходилась та знаходиться в полі зору як класиків педагогіки і філософії Дж.Локка, А.Макаренка, І.Песталоцці, Ж.-Ж.Руссо, В.Сухомлинського, К. Ушинського, так і сучасних вчених Ю. Дурасевича, А.Нисимчука, В.Полякова, В.Симоненка, Д. Тхоржевського та інших. Хоча слід відзначити, що досліджень, які б виходили із реалій сьогодення поки що мало.

Проблема трудової підготовки особистості є однією з найбільш актуальних для сучасної філософії, педагогіки, психології. Тільки-но держава переходить на демократичний шлях розвитку, руйнується тоталітарна система примусу (відкритого чи прихованого), виникає необхідність в гармонізації потреб суспільства і потреб окремих осіб, створенні передумов для їх самореалізації.

Сучасний економічний і соціально-політичний стан суспільства суттєво відрізняється від періоду, в якому знаходилась наша держава десять – п'ятнадцять років тому. За цей час відбулися значні зміни і у сфері освіти. Вони були продиктовані новими стратегічними завданнями розвитку суспільства і новими вимогами до рівня і якості підготовки фахівців і випускників шкіл. Трудова освіта є однією зі складових системи освіти, тому на її стан і розвиток впливають ті ж чинники і умови, в яких розвивається вся

освітня система. Рівень розвитку і якість освіти завжди обумовлені соціально-історичними, економічними і політичними умовами суспільства. У свою чергу сфера освіти виступає як провідний чинник, що забезпечує успішність соціального, економічного, політичного і культурного розвитку суспільства. Через освіту (навчання і виховання) відбувається передача підростаючому поколінню соціального досвіду, культурних традицій, суспільних норм моралі.

В роботі зазначається, що трудова підготовка молоді, що здійснюється в процесі трудового виховання, навчання, профорієнтаційної роботи, виробничої праці, у позашкільній роботі сприяє громадянському становленню, всебічному розвитку особистості, напрацюванню усвідомленого ставлення до навчання.

Таким чином, життєва практика багато раз довела, що роль і місце трудової освіти, особливо в сучасних умовах, неможливо недооцінити, не потрібно руйнувати фундамент, на якому стоїть суспільство і держава.

Проблеми становлення особистості майбутнього фахівця, формування у нього позитивного ставлення до праці, інтересу до змісту роботи, психологічного, морального задоволення від власної діяльності все більше привертають увагу вчених в різних областях знання. Вивчаючи ті чи інші сторони життєдіяльності зростаючого покоління, кожен з напрямів дослідження – філософський, історичний, соціологічний, психологічний, педагогічний тощо – відкриває свою специфіку цього об'єкта дослідження. Водночас відтворення цілісної картини процесу становлення зростаючої особи, подолання „одновимірності” кожного з цих напрямів, взятого окремо, формування у цієї особи основ психологічної та професійної зрілості можливе лише завдяки узагальненню якомога більшої кількості наявних висновків, яких дійшли дослідники з цієї проблеми.

У другому розділі – **„Ринкові виклики до праці, трудового навчання та виховання сучасної молоді”** надзвичайно актуальним видається аналіз проблеми вибору професії. Вивчення чинників професійного самовизначення молоді, яка зазвичай опиняється в епіцентрі соціуму, дає ключ до процесів, що протікатимуть у майбутньому.

Гармонійний розвиток особистості визначається професійною діяльністю, адже близько половини свідомого життя людини протікає на роботі. Непарма старт у трудовому самоутвердженні називають другим народженням, а вибір професії вважається одним із головних рішень в житті людини.

В роботі аналізується взаємозв'язок і взаємна залежність чинників, під впливом яких здійснюється процес професійного самовизначення особистості. Переосмислюється роль і значення традиційних чинників – профорієнтаційного впливу сім'ї, кола друзів, навколишнього соціального середовища, засобів масової інформації, літератури і мистецтва, культури і т.ін., які в умовах суспільних трансформацій якщо й не втрачають колишню визначеність, то принаймні змінюють її під впливом ринкових і демократичних інновацій. Вибір професії нерозривно пов'язаний із існуючою

структурою суспільного розподілу праці. Різке зниження рівня життя, офіційне і приховане безробіття, поглиблення галузевих диспропорцій зайнятості, посилення міграційних процесів – ось характерний спектр ознак, що визначають стан справ на сучасному ринку праці. Згадані чинники суттєво впливають на трансформацію ціннісних орієнтацій та соціальну поведінку молодих людей, перед якими стоїть питання визначитися професійно.

В дореволюційній Росії питання про вибір професії вирішувався відносно просто: численні покоління на довгі роки закріплювалися за певною місцевістю, а за селами – найбільш поширені заняття і промисли. В імперії були відомі поселення різців по каменю, ливарників, кожум'як, мережниць, складувів, столярів.

Подальший розвиток суспільних відносин наклав суттєвий відбиток на збільшення розмаїття професій.

Третє тисячоліття позначене виникненням більшої кількості професій. Сучасний етап науково-технічної революції диктує перехід від індустріального виробництва до науково-інформаційних технологій. Невпинний поступ інформаційної цивілізації вимагає підготовки спеціалістів в галузях телекомунікації, біотехнології, програмування, інформатики, електроніки, космічного виробництва тощо.

Ринкові перетворення сучасного українського суспільства створюють нові вимоги до будь-якої галузі життєдіяльності людини, а не тільки економічної системи, де головними ознаками становлення ринкових відносин є трансформація виробництва, розширення форм власності, зміна товарно-грошових відносин, лібералізація економіки, приватизація, встановлення нових умов виробництва, розподілу та перерозподілу матеріальних благ на основі співвідношення попиту та споживання тощо. У сучасній економічній та філософській літературі ринок визначається як досягнення всього людства на всіх етапах його розвитку до найвищих форм суспільного прогресу. Ринкове господарство є середовищем, в рамках і за допомогою якого відтворюються і панують відносини і зв'язки товарного виробництва. З політико-економічної точки зору ринкове господарство є обов'язковим, невід'ємним компонентом товарного виробництва. Отже, природа, економічний зміст, функції і структура ринкової господарської системи зумовлюються товарним виробництвом, його принципами та законами.

У світлі становлення ринкових відносин держава формується і розвивається тоді, коли є відповідний рівень освіченості та професійної компетентності населення, культури його економічного та політичного мислення. Змінити стиль, характер мислення, провідні життєві орієнтації особистості за короткий час неможливо. Це довгостроковий процес, що охоплює усі етапи становлення особистості. При цьому, чим раніше здібності особистості зможуть розкритися, тим більш послідовним та логічним буде процес її формування, тим з більшою впевненістю можна стверджувати про її потенціальний життєвий успіх. Сучасна освіта, яка відповідає світовим нормам, передбачає: соціалізацію особистості, формування здібності

впевнено відчувати себе у різноманітних випадках суспільного життя; глибоку підготовку в науці, техніці, культурі, традиціях, історії світу та держави; знання мов, у тому числі комп'ютерних; навички художньої діяльності; володіння технологіями ефективної комунікації, тобто, це комплекс, що об'єднує низку характеристик освіти та культури особистості.

Досвід економічно розвинених країн переконує в тому, що в умовах ринкової економіки актуалізуються завдання трудового виховання молоді, а водночас і педагогічного забезпечення процесу формування культури праці, реформування змісту підготовки до трудової діяльності. Формування культури праці є інтегративно комунікативним компонентом всієї системи освіти в ринковому інформаційному суспільстві.

У свою чергу, саме освіта традиційно вважається одним із найбільш значущих засобів соціального відтворення суспільства й підвищення потенціалу його адаптивних можливостей. Нескладний аналіз дає можливість визначити актуальність формування системи освіти, яка забезпечує відтворення та розвиток суспільства, на засадах ринкових відносин, а не його руйнацію. Освіта не лише озброює сумою знань чи виховує певні навички, але й відкриває людині саму себе, виявляє й розвиває її схильності, задатки, формує потреби й інтереси до майбутньої професії. Саме завдяки освіті особистість знайомиться з основами майбутньої професії і свідомо здійснює свій вибір.

У третьому розділі – **„Основні тенденції зміни філософсько-світоглядних засад трудового навчання та виховання молоді в контексті викликів ринку та постіндустріального розвитку суспільства”** мова йде про те, що сучасні філософсько-світоглядні засади трудового навчання і виховання переживають зміну співвідношення колективістських та індивідуалістських трудових орієнтацій, яка зумовлена переоцінкою всієї колективістської системи цінностей, що ставить людину у залежність, зокрема, від держави у виборі засобів для досягнення особистісних цілей.

Крах тоталітаризму і становлення ринкових відносин відіграли свою вагому роль у падінні авторитету колективістських цінностей. На зміну дисциплінарно-авторитарній епосі, коли успіху можна було досягти лише через опанування суспільних або колективних цінностей та нехтування особистими, приходить епоха постмодернізму, яка забезпечує у широких масштабах фундаментальну цінність індивідуального розвитку, визнання суб'єктивної своєрідності, неповторності особистості. Право індивіда бути самим собою, насолоджуватись усіма радощами буття не відокремлене від суспільства, яке піднесло вільну особистість у ранг найвищої цінності – найхарактерніші прояви індивідуалістичної ідеології. Найбільш значущою рисою сучасного індивідуалізму є бажання жити вільно, не підкоряючись примусам, від початку і до кінця обирати свій спосіб існування.

В результаті зіткнення колективістського і індивідуалістського світоглядів відбувається кардинальна зміна ціннісних орієнтацій, у тому числі в сфері праці.

Дійсно, багато з тих цінностей, які виховувало радянське суспільство, поступово почали змінюватися, бо, з одного боку, нові соціально-економічні умови вимагають від людини таких якостей, як готовність до ризику, особиста відповідальність за свої вчинки, уміння швидко пристосовуватися до економічної кон'юнктури, готовність наполегливо працювати заради досягнення добробуту та успіху. З іншого боку, трудові орієнтації, що в минулому пов'язувалися із закріпленими в масовій свідомості соціально-психологічними стереотипами пріоритету колективного над індивідуальним і самореалізації особистості в праці, сьогодні молоддю заперечуються.

Переоцінка власних можливостей та здібностей, спричинена руйнацією колективістських ідей, змушує сучасну людину спиратися на власні індивідуальні ресурси.

Ринок й постіндустріальна епоха висуває людині якісно нові вимоги у сфері трудових відносин, а значить в галузі знань і відповідальності, загальної культури, культури праці й поведінки, відношення до справи і до інших людей, створення і використання матеріальних і духовних благ. Лише творча, активна особистість, що здатна нести відповідальність за свої рішення і поступки та вміє прогнозувати їх наслідки відповідає цим вимогам.

В роботі зазначається, що філософія ринкової самореалізації орієнтує систему трудового навчання і виховання в нашій країні на тих особистісних якостях, як: конкурентоспроможність, яка містить в собі здатність до динамічної горизонтальної і вертикальної соціальної і професійної мобільності, зміні діяльності, знаходженню ефективних рішень у складних умовах конкурентної боротьби в усіх сферах життєдіяльності; індивідуальність як свобода прояву своїх індивідуальних особливостей в повній мірі, орієнтація на власні інтереси і потреби, що дозволяє людині не лише виживати, але й проявляти творчу активність за умов толерантного ставлення до інших; самостійність і цілеспрямованість, що передбачає вміння не лише приймати самостійні рішення, цілеспрямовано втілювати їх в життя, але й нести повну відповідальність перед суспільством й перед собою за їх наслідки; вміння самостійно мислити, не пов'язуючи оцінку тієї чи іншої інформації з авторитетністю її джерела, здатність переглянути власну точку зору, самостійно опановувати нові знання і інформацію та використовувати здобуті знання у практичній діяльності – і в професійній, і в громадській, і в побуті; здатність до творчого мислення, наявність нестандартних поглядів й навичок дослідницької роботи, які в кінцевому підсумку свідчать про здатність ефективно виконувати нові завдання в умовах, що змінюються, й готовність до інноваційної діяльності, що відповідатиме інноваційному типу розвитку цивілізації; технологічна обізнаність, навички безпечної та ефективної діяльності в сучасній техносфері, критичне ставлення до неї, вміння передбачати події й уникати небезпеки тощо.

Таким чином, окреслені тенденції зміни філософсько-світоглядних засад трудового навчання та виховання молоді в контексті викликів ринку та постіндустріального розвитку суспільства, свідчать про те: щоб підготувати людину до життя і праці в нинішньому столітті, слід сповна усвідомити

сутність змін нового часу, зорієнтувати суспільство і державу на свідоме, послідовне й динамічне їх сприйняття. І, безумовно, готувати людину до життя і діяльності в нових умовах, розвиваючи творчий потенціал, активність, здатність до самореалізації. Це призведе до того, що людина буде в максимальній мірі самореалізованою, а іншими словами – щасливою, буде займатись улюбленою справою, і займатись нею найбільш ефективно. І суспільство розвиватиметься динамічно і несуперечливо, бо мільйони людей будуть займатися своєю справою і займатися професійно.

У четвертому розділі – „**Філософія трудового навчання і виховання в сучасній школі як ідеал і реальність**” автор доводить, що сучасна філософія життя як практична педагогіка трудового навчання та виховання особистості в ідеалі передбачає комплексну підготовку молоді до життя і праці. В цьому сенсі перед трудовим навчанням і вихованням в школі постає масштабне завдання з формування культури перетворювальної діяльності людини в усіх аспектах матеріальної культури. Йдеться, передусім, про формування культури праці, побуту й споживання. Трудове навчання знайомить учнів з різними видами діяльності і основами сучасного виробництва, спираючись на закони і закономірності розвитку природи, суспільства, виробництва і науки, відповідно чинить значний вплив на формування культури людських відносин, екологічної культури особистості, основ технічного і наукового світогляду.

До того ж трудове навчання і виховання стимулює загальнокультурний розвиток учнів через виховання художнього смаку при вивченні та опануванні народними промислами, створює основу для виховання таких важливих для сучасної людини якостей, як працелюбність, взаємодопомога, підприємливість.

Не менш важливим завданням трудового навчання і виховання для подальшого життя дитини є формування навичок раціонального ведення домашнього господарства й культури повсякденного побуту загалом. Знання домоводства, вміння прикрашати житло, створювати сімейний затишок, облаштовувати домашнє господарство допоможе в майбутньому успішно виконувати соціальні функції сім'янина, а знання валеології, піклування про естетику свого оточення, міцні навички безконфліктного буття просто необхідні кожній людині. Певною мірою трудове навчання відіграє роль у формуванні культури споживання, що зумовлена знанням осіб, вміннями і готовністю продумано й етично поводитись на ринку товарів і послуг, виконуючи соціальні функції споживача.

Трудове виховання молоді як складова загального виховного процесу в школі має великі можливості у формуванні культури людських відносин та гармонічного співжиття з навколишнім світом. В процесі виконання суспільно корисної праці на уроках трудового навчання й поза ними діти набувають навички безконфліктної, доброзичливої взаємодії з іншими, які вкрай необхідні як на виробництві, так й в сім'ї, на вулиці, в транспорті, будь-де.

Філософія трудового навчання і виховання в сучасній школі в світлі тенденції неперервності освіти орієнтована на виховання впевненою в собі особистості, що здатна самостійно ставити цілі та діяти відповідно до них, брати на себе відповідальність, передбачати результати дій до їх виконання, самостійно будувати стратегію досягнення цілей відповідно до внутрішніх особистісних змістів. У соціально-економічних умовах, що динамічно змінюються, така особистість буде здатна активно жити й діяти, вносячи максимальний вклад у саморозвиток і самореалізацію й в розвиток суспільства, його прогресивне оновлення. При цьому філософія трудового навчання і виховання вимагає розглядати розвиток особистості як неперервний процес, що орієнтує навчально-пізнавальну діяльність не лише на засвоєння знань, а й активне перетворення навколишнього світу.

ВИСНОВКИ

Трудова діяльність є одним з важливих чинників виховання особи. Включаючись в трудовий процес, дитина змінює уявлення про себе і про навколишній світ. Під впливом успіхів у трудовій діяльності змінюється самооцінка, що у свою чергу змінює авторитет школяра в класі. Питання авторитету, самоутвердження особливо велику роль грає в старшому шкільному віці. Вчитель повинен підтримати і направити інтерес, що розвивається, не тільки на свій предмет, але і на інші області пізнання. Під впливом цього інтересу розвиватиметься самопізнання. Головна розвиваюча функція праці – це перехід від самооцінки до самопізнання. Окрім цього в процесі праці розвиваються здібності, уміння і навички. В трудовій діяльності формуються нові види мислення. Як наслідок колективної праці школяр одержує навички роботи, спілкування, співпраці, що полегшує адаптацію дитини в суспільстві.

Загальноосвітній школі належить головна роль у формуванні особистості трудівника суспільства у відповідності з тими суспільно-історичними умовами, в яких їй жити і працювати. Стрімкі зміни соціально-економічних факторів приводять до того, що на відповідному етапі свого розвитку загальноосвітня школа перестає відповідати вимогам суспільства. Для зняття цього протиріччя необхідні докорінні зміни в роботі школи.

В свою чергу шкільна освіта, постійно удосконалюється, змінюється під впливом прогресивних процесів в суспільства, бере активну участь в творенні, оновленні соціально-економічних умов головним чином за допомогою ґрунтовної підготовки молоді до праці, яка стає найважливішою продуктивною силою суспільства. Від стану розвитку освіти, трудової підготовки молоді багато в чому залежить ефективність суспільного виробництва. В цьому полягають економічна і культурна функції освіти. Економічна функція сприяє забезпеченню суспільства кадрами, що володіють технічною культурою, ґрунтовною політехнічною підготовкою. Її соціально-культурний вплив – у поступовій зміні соціально-класової структури суспільства.

Трудова підготовка молоді, що здійснюється в процесі трудового виховання, навчання, профорієнтації, безпосередньої участі школярів в суспільно корисній праці, у позашкільній роботі, сприяє громадянському становленню, всебічному розвитку особистості, усвідомленому ставленні до навчання.

Таким чином, життєва практика багато раз довела, що роль і місце трудової освіти, особливо в сучасних умовах, неможливо недооцінити, не потрібно руйнувати фундамент, на якому стоїть суспільство і держава.

Проблема професійного самовизначення особистості належить до розряду актуальних і вічно живих проблем сучасної соціальної теорії і практики. Це обумовлено тим, що кожне нове покоління, яке вступає в самостійне життя, намагається визначитись, обрати й освоїти професію, знайти себе, реалізувати в повсякденній практиці. Не скрізь, не завжди і не кожному вдається самовизначитись у лоні професії оптимально й з найменшими втратами. Проблема полягає в тому, що тут діє значна група чинників, які не завжди гармонізують один з одним. У цьому зв'язку й вимальовується роль освіти, професійної орієнтації, яка допомагає особистості „відкрити себе”, свої задатки, здібності, схильність до тієї чи іншої професії. Вивчення ролі освіти у професійному самовизначенні особистості є завданням актуальним і ще належним чином не розв'язаним.

В роботі доведено, що процес професійного самовизначення особистості здійснюється під впливом низки соціальних та особистісних факторів (економічних, політичних, соціокультурних, психологічних тощо), дієвість яких обумовлюється суспільними і особистими обставинами, в лоні яких розгортається базова соціалізація сучасної молоді. Головними серед них є фактор суспільного середовища, в якому формується особистість; професійне навчання особистості; виховна, профорієнтаційна робота в закладах освіти, де вона навчається; внутрішня установка особистості, обумовлена її здібностями; приклад товаришів; поради батьків тощо.

Означені фактори є дієвими лише у взаємному зв'язку і доповненні. Між тим, життя складається так, що вони часто суперечать один одному. Наприклад, поради батьків не завжди співпадають з прикладом професійного самовизначення старших товаришів чи однокласників. Первинний власний досвід не завжди дає змогу визначити пріоритети професійної життєдіяльності. Тому особистості буває важко визначитись як у виборі професії, так і в майбутніх життєвих цінностях. На допомогу приходить освіта, яка не лише озброює особистість певною сумою знань, але й формує світогляд, мораль, ціннісні орієнтації, допомагає обрати шлях самореалізації, визначитись у професії.

Проаналізовано механізми здійснення професійно-орієнтаційної функції освіти на рівні загальноосвітньої школи та професійного навчання. Автором доведено, що освіта, якщо вона реалізується в належному профорієнтаційному аспекті, „відкриває людині саму себе”, виявляє й розвиває її схильності, задатки, формує потреби й інтереси до майбутньої професії. Саме завдяки освіті особистість знайомиться з основами

майбутньої професії і свідомо здійснює свій вибір. Важливою є роль і значення в системі професійного самовизначення особистості як загальноосвітньої, так і професійної та вищої школи.

На основі наявної теоретичної і методичної літератури, практичного освітянського досвіду автором детально проаналізовані функції професійного самовизначення підростаючого покоління, зокрема, в системі профорієнтації, яка озброює школярів необхідним знанням для орієнтації у світі професій, формує вміння об'єктивно оцінювати свої індивідуальні особливості; діагностичних методик дослідження особистості школяра з метою надання індивідуальної допомоги у виборі професії; теоретичних та методичних засад професійного консультування молоді; системного підходу до профорієнтації школярів.

Детально проаналізовані суспільно-значущі чинники вибору професії, а також – особливості профорієнтації студентів в умовах вищої школи та формування елементів духовної культури в процесі підготовки молоді до свідомого вибору професії.

Важливим результатом дослідження є висновок про те, що професійне самовизначення не зводиться лише до так званого одноразового вибору, а є динамічним процесом, характерним для усіх етапів життя людини, процесом, що здійснюється в системі навчально-виховної і практичної діяльності впродовж життя. Людина вибирає протягом життя. Вона декілька раз може змінювати професію, залишаючись при цьому адекватною сама собі, своєму призначенню.

Наголошується на тому, що на кожному з етапів особливу увагу слід приділити формуванню професійно важливих якостей в обраній сфері праці, контролю й корекції професійних планів, способам оцінки результатів, досягнень в обраній діяльності, самопідготовці до неї й саморозвитку, соціально-професійній адаптації старшокласників. Адаптація – важливий момент професійного самовизначення особистості. Вона здійснюється суперечливо. Людина не відразу „розпізнає” власне професійне покликання й часто надто важко адаптується до тієї справи, яка в майбутньому може стати для неї основною сферою самореалізації. Тут потрібна допомога наставника. На жаль, в сучасних умовах вона реалізується спонтанно, без належної суспільної організації.

Важливим положенням (і рекомендацією), обґрунтованим в роботі, є висновок про те, що професійне самовизначення особистості доцільно здійснювати в ході спеціально організованої науково-практичної діяльності – в системі професійної орієнтації, котра розглядається в дисертації як система рівноправної взаємодії особистості та суспільства на певних етапах розвитку людини, що оптимально відповідає особистісним особливостям та запитам ринку праці в конкурентноспроможних кадрах.

В роботі прогнозуються основні шляхи модернізації освітньої політики в контексті підвищення ролі освіти в процесі професійного самовизначення особистості.

Основні положення дисертаційного дослідження викладені у таких публікаціях автора:

1. Заліський А.А. Освіта Чернігівщини: модернізація в умовах переходу до інформаційного суспільства / А.А. Заліський // Наукові записки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя. – 2005. – Випуск 6. – С. 6-8.
2. Заліський А.А. Модернізація освіти з урахуванням сучасного стану економіки / А.А. Заліський // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка. Серія: Педагогічні науки. – 2007. – Випуск 45. – С. 27-31.
3. Заліський А.А. Ринкові виклики до праці, трудового навчання та виховання учнівської молоді / А.А. Заліський // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 7. Релігієзнавство. Культурологія. Філософія: [зб. наук. пр.]. – К.: Вид-во НПУ імені М.А. Драгоманова, 2007. - №16 (29). – С.137-143.

АНОТАЦІЇ

Заліський А.А. Філософсько-світоглядні основи трудового навчання та виховання сучасної молоді в системі ринкових трансформацій. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філософських наук за спеціальністю 09.00.10 – філософія освіти. Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. – Київ, 2009.

В роботі здійснено аналіз філософсько-світоглядних основ трудового навчання та виховання сучасної молоді в системі ринкових трансформацій в сучасній Україні. Визначено, що нова філософія трудового навчання та виховання потребує зміни змісту та технологій цього процесу, підготовки майбутніх вчителів трудового навчання та технологій виробництва.

Проаналізовано сутність та механізми професійного самовизначення особистості, основні чинники цього процесу, цілеспрямована й системно утворююча роль освіти. Доводиться необхідність модернізації сучасної освіти в контексті спрямування на підвищення ефективності її впливу на професійне самовизначення особистості в системі ринкових та демократичних трансформацій.

Обґрунтовується висновок, що професійне самовизначення особистості доцільно здійснювати в ході спеціально організованої науково-практичної діяльності – професійної орієнтації, котра розглядається як система рівноправної взаємодії (через систему освіти та виховання) особистості та суспільства на певних етапах розвитку людини, що оптимально відповідає особистісним особливостям та запитам ринку праці в конкурентноспроможних кадрах. Доведено, що професійне самовизначення не зводиться лише до одномоментного вибору, а є динамічним процесом,

характерним для усіх етапів життя людини, процесом, що здійснюється в системі навчально-виховної роботи.

Ключові слова: особистість, трудове навчання і виховання, професійне самовизначення, професійно-орієнтаційна функція освіти, ринкова економіка.

Залиский А.А. Философско-мировоззренческие основы трудового обучения и воспитания современной молодежи в системе рыночных трансформаций. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата философских наук за специальностью 09.00.10 – философия образования. Национальный педагогический университет имени М.П. Драгоманова. – Киев, 2009.

В диссертации осуществлен анализ философско-мировоззренческих основ трудового обучения и воспитания современной молодежи в системе рыночных трансформаций в современной Украине. Определенно, что новая философия трудового обучения и воспитания нуждается в изменении содержания и технологий этого процесса, подготовки будущих учителей трудового обучения и технологий производства.

Проанализировано сущность и механизмы профессионального самоопределения личности, основные факторы этого процесса, целеустремленная и системнообразовывающая роль образования. Доказывается необходимость модернизации современного образования в контексте направления на повышение эффективности ее влияния на профессиональное самоопределение личности в системе рыночных и демократических трансформаций.

В результате детального анализа литературы автором сделан вывод о комплексности исследуемой проблематики, необходимости ее системного рассмотрения с позиций разных наук. Выбор профессии является проблемой, через которую проходит каждый человек, и в то же время проблемой, которую должна контролировать каждая организация, которая обеспечивает тот или другой вид профессиональной деятельности. В идеале интересы человека и организации совпадают: оба заинтересованы в наиболее эффективной профессиональной деятельности. Любая страна формирует специальные государственные органы и поддерживает общественные институты, которые обеспечивают функционирование профессиональной ориентации как целостной системы. Наиболее эффективной из них является система образования.

Доказывается, что профессиональное самоопределение личности целесообразно осуществлять в ходе специально организованной научно-практической деятельности – профессиональной ориентации, которая рассматривается как система равноправного взаимодействия (через систему образования и воспитания) личности и общества на определенных этапах развития человека, который оптимально отвечает личностным особенностям и запросам рынка труда в конкурентноспособных кадрах. Доказано, что профессиональное самоопределение не сводится лишь к одномоментному

выбору, а является динамическим процессом, характерным для всех этапов жизни человека, процессом, который осуществляется в системе учебно-воспитательной работы.

В работе проанализированы направления профессионального самоопределения подрастающего поколения: систему профориентации, которая вооружает школьников необходимым знанием для ориентации в мире профессий, умением объективно оценивать свои индивидуальные особенности; диагностические методики исследования личности школьника с целью предоставления индивидуальной помощи в выборе профессии; теоретические и методические основы профессионального консультирования молодежи; системный подход к профориентации школьников; общественно-значимые факторы выбора профессии; а также – особенности профориентации студентов в условиях высшей школы и формирования элементов духовной культуры в процессе подготовки молодежи к сознательному выбору профессии.

Проанализировано профессионально – ориентационная функция образования на уровне общеобразовательной школы и профессиональной учебы; доказано, что образование не только вооружает суммой знаний или воспитывает определенные навыки, но и открывает человеку самого себя, обнаруживает и развивает его склонности, задатки, формирует потребности и интересы к будущей профессии. Именно благодаря образованию личность знакомится с основами будущей профессии и сознательно осуществляет свой выбор.

Ключевые слова: личность, трудовое обучение и воспитание, профессиональное самоопределение, профессионально – ориентационная функция образования, рыночная экономика.

Zaliskiy A.A. The basis philosophical-analysis of labour education and upbringing of modern youth in the system of market transformation. – Manuscript.

Candidate of philosophy scientific Dissertation speciality 09.00.10 – philosophy of education. National Pedagogical University named after Dragomanov. – Kyiv, 2009.

The work contains basic philosophical- analysis of labour education and upbringing of modern youth in the system of market transformation in modern Ukraine.

It has been determined, that philosophy of labour education and upbringing need change of the content and technology of this process. The training of future teachers of labour and technology of industry.

It has been analyzed the essence and mechanism of professional self-determination of the personality, the main aspect of this process, directing and system, forming the role of education.

It is proved that the modernisation of modern education is essential in the context of the effectiveness improvement on its influence in the system of market and democratic transformations. The conclusion is grounded, that professional

selfdetermination of the personality is essential to carry out in the course of speedily science-practical activity-professional orientation, which is looked at as a system of equal interaction (through the system of education and upbringing) of personality and society on the definite stages of human development, which is optimally answered personality peculiarities and requirements of labour market which are able to compete with them.

It has been proved that professional selfdetermination does not correspond to one moment of the choice, and is the dynamic process, which is characteristic for all stages of human life, the process, which is activated in the system of educational work.

Key words: personality, labour teaching and upbringing, professional selfdetermination, professional-oriented function of education, market economy.